

Zoals de sneeuw uit de hemel valt...

Cantate 18 in de Pauluskerk

De cantates uit deze jaargang van de Bach Cantorij Baarn dateren op één na uit Bachs verblijf in Weimar (1708-1717). Het kerkelijk vocaal werk uit de periode vóór Leipzig wordt vaak aangeduid als ‘frühe’ cantates. Weliswaar stamt het leeuwendeel van Bachs cantates uit zijn tijd als cantor in Leipzig en komen zijn stilistische en compositorische vermogens tot ultieme wasdom in die laatste periode. Maar de suggestie dat het om onrijp meesterschap zou gaan in de zogenaamde ‘frühe’ cantates is een misvatting. Aan experimenteel lust geen gebrek. Daarvan getuigt ook de cantate die aanstaande zondag klinkt in de Pauluskerk.

Van geestelijk concert naar Italiaanse opera

Gleichwie der Regen und Schnee vom Himmel fällt is gecomponeerd in 1713 voor zondag sexagesima, de tweede zondag voor Aswoensdag. De oorspronkelijke versie schreef Bach voor vier altviolen en continuo (cello, fagot, orgel). In 1724 voegde hij er in een gereviseerde editie twee blokfluiten aan toe.

Bach schreef zijn 35 kerkcantates uit Weimar in een nieuwe stijl. De cantates uit Mühlhausen hadden nog een eenvoudige vorm, bijbelverzen met een koraal er doorheen gevlochten, een geestelijk concert. In die uit Weimar hoor je, dat de Italiaanse opera over de Alpen was gekomen en tot in de Duitse kerken was doorgedrongen. De sinfonia waarmee cantate 18 opent verraadt de Italiaanse stijl die Bach in Vivaldi's werk zo bewonderde. De twee bovenste stemmen van de altviolen vertolken het muzikaal betoog, gedragen door de twee andere altviolen en het continuo. De donkerbruine instrumentatie geeft een voorbeeldige illustratie van bar winterweer en de neerstriemende regen. Tegen dat schilderachtig decor maakt de bas zijn entree op de Bühne. Het eerste recitatief. Tot u spreekt de onbewogen persvoorlichter van de oudtestamentische God in de woorden uit Jesaja 55:10-12.

Prekerige koekenbakkerijmelarij

De tekst voor BWV 18 vond Bach in een voor Telemann bestemde jaargang cantateteksten (Gotha 1711) van theoloog Erdmann Neumeister, die naar Italiaans voorbeeld de nieuwe cantatevorm introduceerde. Recitatief en aria in vrije parafrase van Bijbeltekst en koraal. De cantate als bevestiging of voortzetting van de preek die eraan voorafging. En dat alles in de veronderstelling dat, Luther indachtig, een dergelijk betoog in de landstaal de Bijbelse boodschap door een actualiserende herinterpretatie dicht bij het kerkvolk zou brengen. Niet alle teksten verdienen het predicaat literair hoogstaand, sommige stonden zelfs stijf van uitslaande geloofswalm.

BWV 18 of ‘hoe klinkt een parabel?’

Na de sinfonia en het eerste basrecitatief waarnaar de titel van de cantate verwijst, volgt het meest opvallende deel van BWV 18. De preek na de preek dus. Hier had Bach een probleem op te lossen: hoe breng je de hoofdmoot uit de evangelietekst van Lucas 8: vers 4-15 zo goed mogelijk over. Een aria of een koorstuk is niet de geschikte muzikale vorm om de gelijkenis van de zaaier te verklanken. Dat brengt Bach tot een volkomen nieuw concept: een lang, door alle instrumenten begeleid recitatief voor bas en tenor, dat viermaal door het koor wordt

onderbroken met een heftig ingezette smeekbede uit de Lutherse litanie, telkens afgesloten door de zinsnede ‘verhoor ons, lieve Here God’.

Heel precies reconstrueert Bach de vier pijlers waaruit de gelijkenis is opgebouwd en verklankt aldus het verhaal met retorische middelen naar de diepere boodschap en componeert also opnieuw een parabel.

Hierna volgt de enige aria van deze cantate. Weg is alle onrust in instrumenten en stemmen, de sopraan zingt onverschrokken haar godvruchtig lied. Een persoonlijke aanvaarding van Gods woord: *mein Seelenschatz ist Gottes Wort*. Het is haar eerste en laatste woord. De vier altviolen onderstrepen dat statement door eenstemmig te spelen. Duivelse en wereldse listen worden verjaagd, nog een klein beetje drama. Maar de uitkomst is duidelijk: valstrikken zijn alleen gevaarlijk als je ziende blind bent.

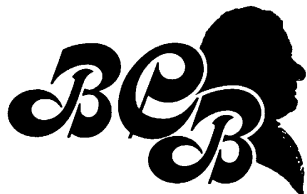
slotkoraal

Het vierstemmig slotkoraal vat de portee van deze cantate nog eens fijntjes samen. Het is het achtste couplet van een kerkhymne uit de vroegste tijd van de reformatie (1524) met de toen zeker geruststellende tekst: *Wer sich nur fest darauf* (het woord van God) *verläßt, der wird den Tod nicht schauen*.

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 18 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Pauluskerk. Voorganger is ds Machteld van Woerden.

Solisten zijn Marjon Strijk (sopraan), Erik Janse (tenor) en Janko Fraanje (bas).

Organist is Henk van Zonneveld. Algehele leiding is in de vertrouwde handen van Bas Ramselaar.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van Marjon Strijk (sopraansolist) of Janko Fraanje (bas) (zie bijlage)